

מבעל דף היומי בעיון

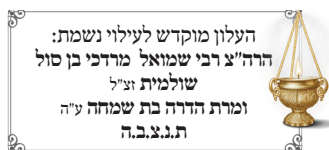
סיכום גפ"ת, רא"ש, רמב"ם, רי"ף, ר"ן, טור ב"י, שו"ע מ"א ט"ז ומשנ"ב על הדף

כולל ומכון ראש פינה:

כולל יום שלם ללימוד כל הש"ס וד' חלקי השו"ע בעיון במשך 17 שנה | כולל יום שלם ללימוד דף היומי בעיון | כולל יום שלם ללימוד אבן העזר בעיון | פרויקט "אבן ברורה", והוא כעין משנה ברורה על אבן העזר | כולל ערב שלוש שעות ללימוד דף היומי בעיון | כולל ערב שיעורים ליבו חפץ | כולל שיעורי שבת | רשת שיעורי תורה ללימוד דף היומי במלגה מכובדת למיגדי שיעורים | 30 ספרי עזר על שלחן אבן העזר | ספרי "השינון" על ד' חלקי השו"ע, לדיעת ד' חלקי השו"ע בלימוד עמוד יומי, בהמלצת גדולי ישראל מכל העדות והתנועות | מבחנים ארציים לאברכים ובחורים במלגה על דף היומי בעיון | סיכומים יומיים של דף היומי בעיון בעברית, אנגלית, ספרדית וצרפתית | קמחא דפסחא | עזרה וסיוע לנוקדים ואברכים עמלי תורה

יום ראשון ל' בתשרי-שבת ו' חשוון תשפ"ז

העלון מוקדש לעילוי נשמות:
הרה"צ רבי שמואל מרדכי בן סול
שולמית ז"ל
ומרת הדרה בת שמוחה ע"ה
ת.נ.צ.ב.ה

מסכת בכורות כ"ג-כ"ט

שבוע פרשת נח

בס"ד

העלון מוקדש לעילוי נשמות:
ר' אליהו בן חנה ז"ל
ומרת אסתר בת מרים ע"ה
ת.נ.צ.ב.ה

דף כ"ג ע"א

שמה יביא קב חולין ממקום אחר וקב ועוד ממין זה.

ופירש רש"י דהוי פלגא ופלגא, וצ"ע דהא הוי רוב, מאחר דמצטרף הוועוד מזה לקב הטמאין, וכתב רבינו הגרי"ז דנראה דרש"י פירש פלגא ופלגא משום דלענין חוזר וניעור סגי בפלגא, כל שאין עליו רוב לבטלו חוזר וניעור, דהיינו שכדי לבטלו בעינן דוקא רוב, אולם כשאין רוב, אף שאין רוב מן הטמא, שוב חוזר וניעור, שכל שאין כנגדו רוב ממש הרי הוא כמאן דאיתא.

נבילה בבילה בשחוטא, שאי אפשר לנבילה שתיעשה שחוטא.

וברמב"ם [הלכות שאר אבות הטומאה פרק א' הלכה י"ז], נבילה שנתערבה בשחוטא אם רוב מן השחוטא בטלה הנבילה בשחוטא ואין הכל מטמא במגע, אבל אם נשא הכל נטמא, שאי אפשר לשחוטא שתחזור נבילה אבל הנבילה אפשר שתטהר כשתסרח לפיכך תבטל. והשיג הראב"ד, א"א, חסרון דעת אני רואה בכאן דכולה מילתא במנחות אליבא דר"י היא דאמר מין במינו לא בטיל ואיכא מ"ד דבתר המבטל אזלינן דאי לא אפשר למבטל דהוי כבטל הוי מין בשאינו מינו ומבטל לה ומש"ה נבילה בשחוטא דלא אפשר לשחוטא שהוא המבטל להיותו כנבילה לטמא ואף על פי שהנבילה יוצאה מידי טומאה ע"י מסרחת והוי כשחוטא אנן בתר מבטל אזלינן והוי מין בשאינו מינו ובטלה מ"מ כל אותה הסוגיא אליבא דר"י היא אבל לרבנן לא שנא הכי ולא שנא הכי בטלה ברוב ודוקא למגע אבל למשא לא. ע"כ. ודעת הרמב"ם כרש"י שכתב כאן דלא גרסינן שאי אפשר לנבילה שתיעשה שחוטא, דאכן אפשר לה כשתסרח. והשגת הראב"ד כי מצד ההלכה, דכיון דקיימא לן כרבנן דבכל אופן בטל אין

מקום לדיון כזה האם יכול זה להעשות כזה, הואיל ובכל אופן בטל אף מין במינו.

לבר פדא דאמר טומאה חמורה עד לגר וטומאה קלה עד לכלב.

רש"י פירש טומאה חמורה משא וטומאה קלה מגע, ובתוספות הקשו על זה דטומאת נבילה בין מגע ובין משא חשיב טומאה חמורה, וטומאת אוכלין חשיב טומאה קלה, וכתב רבינו הגרי"ז דהיה נראה לומר בדעת רש"י דהא דפירש טומאה קלה מגע, היינו משום דמאחר דבנבילה איכא טומאת אוכלין, וא"כ זהו מגע, דהוי בו דין טומאת אוכלין מגע לטמא אוכלין, ומש"ה זה תלוי בעד לכלב, ודוקא טומאה חמורה בעינן לדין נבילה שבו, מש"ה תלוי בגר, אבל טומאת אוכלין דאינה טומאה אלא למגע שפיר איכא בו, וכן כתב רש"י בחולין [ע"א ע"א ד"ה אלא לב"פ דאמר טומאה חמורה] וז"ל, לטמא אדם היא קרויה נבילה כל זמן שראויה לגר למאכל אדם, אבל מכאן ואילך אין שם נבילה עליה להיות אב הטומאה אלא אוכלין ומשקין הוא דמטמא. עכ"ל הרי דטומאת אוכלין קאמר וקרי ליה שם מגע מאחר שאינה אלא טומאת מגע ולא אב הטומאה.

דף כ"ג ע"ב

רשב"ג אומר הלוקח בהמה מניקה מן העובד כוכבים - אין חוששין שמא בנה של אחרת היה. נכנס לתוך עדרו וראה את המבכירות מניקות ושאינן מבכירות מניקות - אין חוששין שמא בנה של זו בא לו אצל זו, או שמא בנה של זו בא לו אצל זו.

[יורה דעה סימן שט"ז] לקח בהמה מניקה מהכותי דהיינו שולד יונק ממנה מה שתלד אח"כ אצל הישראל הוי חולין וודאי ואין כאן חשש מתרי טעמי, חדא שהרי היא

כולל ומכון ראש פינה:

[יורה דעה סימן ש"ח] כתיב [דברים טו, יט] כל הבכור וגו' לא תעבוד בבכור שורך ולא תגוז בכור צאנך, ומבואר בגמרא לקמן [כ"ה ע"א] דאורחא דמילתא תפסה תורה, דשור דרכו בעבודה וצאן בגיזה, וה"ה להיפך נמי אסור, דכך דרשו שם אין לי אלא שור בעבודה וצאן בגיזה מגין ליתן את האמור של זה בזה ושל זה בזה ת"ל לא תעבוד ולא תגוז, דו"ו מוסיף על ענין ראשון וילמדו שניהם זה מזה [רש"י ד"ה לא תעבוד]. לפיכך הבכור בין תם בין בעל מום אסור בגיזה ועבודה והגוזז או העובד לוקה מן התורה. וכתב הרמב"ם [פ"א מהלכות מעילה ה"ז] דתולש אינו כגוזז, ואינו חייב עד שיגוזז כדי רוחב הסיט כפול כמו בשבת. ודין הצמר הנתלש מחיים יבואר אי"ה לקמן.

וכשבא לראות מומו או לשחטו אח"כ וצריך שהצמר לא יהיה באותו מקום, אסור לגוזזו, אבל מותר לתולשו, דתלישה אינה כגזיזה מן התורה כנ"ל, ותולש הצמר של מקום השחיטה או מקום המום ובלבד שלא יזיז השיער או הצמר ממקומם אלא יניחם מסובך עם שאר הצמר והשיער, ומה שתלש אסור בהנאה ודווקא תלישה ביד אבל לא יתלוש בכלי שלא יהא נראה כגוזז.

ובאחרונים הקשו איך התירו לתלוש בבכור מטעם דתלישה אינה כגזיזה, דזהו רק באילים דצמר רק בגזיזה, אבל בעיזים אמרינן בחולין [קל"ז ע"א] כיון דאורחיהו בתלישה הוי כגזיזה [פ"ת סק"ב בשם שעה"מ], וכתב ערוך השלחן לתרץ דזה שאמרו בחולין דבעיזים הוי תלישה כגזיזה ה"פ דכשתולש כי אורחיה הוה כגזיזה, אבל לא כלאחר יד, וכאן הוי תולש כלאחר יד.

כנגדו ביום טוב מותר.

[אורח חיים סימן תצ"ח] כתב הרמב"ם [פ"ג ה"ג], השוחט בהמה ביום טוב מותר לו לתלוש צמר למקום הסכין בידו ובלבד שלא יזיזו ממקומו אלא ישאר שם מסובך בשאר צמר הצואר, אבל בעוף לא ימרוט מפני שהוא דרכו ונמצא תולש ביום טוב. עכ"ל. דהיינו דבהמה דרכה בגזיזה ותולש אינו כגוזז והוי גזיזה שלא כדרכה כשתולש בידו, רק שלא יזיזו ממקומו כדי שלא יתראה התלישה להדיא, אבל עוף דרכו למרוט והוי תלישה גמורה והוי אב מלאכה, ולכן אסור, ואף על גב דלאחר שחיטה הלא ימרטו את כולו, זהו משום דמפני אוכל נפש הותרה כל מלאכה, מה שאין כן קודם השחיטה אינו אלא כמכשירין, ולכן דבר שכחכרח כמו השחיטה עצמה מותר אבל המריטה הא יכול לעשותו מאתמול. והרמב"ן חולק עליו וס"ל דמותר למרוט העוף במקום שחיטתו, דכמו שהותרה שחיטתו כמו כן מריטתו, דכולהו אוכל נפש נינהו. ור"י בעל התוספות והרא"ש והטור דעתם גם כן כהרמב"ם שאסור למרוט, ואדרבא אף בבהמה החמירו לומר דאסור לתלוש להדיא, דתולש הוי גוזז ואינו מותר אלא באינו מתכוין לתלוש משום דקיי"ל דבר שאין מתכוין מותר.

חולבת, דכבר ביארנו דלהרמב"ם והרא"ש מטעם זה בלבד פטורה מן הבכורה, ואפילו לשיטת ר"ת שהבאנו דאין חלב פוטר, הכא כיון דיש ולד אצלה פשיטא שילדה, ויתירה מזו, דלהרמב"ם והרא"ש אפילו ידענו בפרה זו שנחלבה בעוד שלא ילדה עדיין כלל וא"כ בדידה אין החלב פוטר, מ"מ הולד פוטר ואין לנו לחשוש שמא אין הולד שלה ונגרר אחריה ובאמת הולד הוא של אם אחר, דלא חיישינן לזה, דכיון דכרוך אחריה בודאי ילדתו, ואמרו בגמרא לקמן [כ"ד ע"א], ראה חזיר שכרוך אחר רחל פטורה מן הבכורה, דהיינו דאפילו היה היונק הזה צורה אחרת שאינו דומה לאמו ונראה כמין אחר לגמרי ואפילו נראה כמו חזיר מ"מ תולין בה הוולד הזה ואמרינן שילדה ולד בצורה זו ופטורה מן הבכורה, והטעם דכרוך אחר אמו הוה חזקה מבוררת, אך מכל מקום אין זו חזקה מבוררת דיה שזהו הולד שילדה, ולכן אמרו לקמן [שם] דאסור באכילה עד יבא ויורה צדק לכם, מ"מ זהו פשיטא שילדה איזה ולד דאל"כ לא היתה מרחמת ולד אחר, אך כשילדה מרחמה גם ולד אחר.

ועוד כתב בשולחן ערוך, מי שיש לו בעדרו מבכירות ושאינן מבכירות וילדו ולא היה שם אדם ומצא המבכירות מניקות נקבות ושאינן מבכירות מניקות זכרים אינו חושש שמא בנה של זו בא אצל זו ושל זו אצל זו אלא הדבר בחזקתו שכל אחת מניקה את שלה. עכ"ל. ואף שכתבנו שיכול להיות שתניק גם את של אינה שלה, זהו כשילדה פעם אחת, ועוד אמרו בגמרא סברא דבמקום שיש הולד שלה לא תניח את שלה ותניק אחר.

דף כ"ד ע"א

איבעיא להו דבר בחזקתו דקאמר רשב"ג דאינה מרחמת אלא אם כן יולדת, הא היכא דאוליד חיישינן לרחומי או דלמא דידה מרחמא, דלא דידה לא מרחמא ליה למאי נפקא מינה למלקא עלה משום אותו ואת בנו.

ולחלבה [יורה דעה סימן ט"ז], אין חיוב מלקות אלא כשידענו בבירור שהיא ילדתו אבל אם לא ידענו בבירור אף שהולד כרוך אחריה שהולך עמה תמיד ואסור מן התורה לשחטן ביום אחד דחזקה שהיא ילדתו, מ"מ אין לוקין עליו דבעיא היא בסוגיין דאולי מרחמת גם לולד אחר. והרמב"ם השמיט דין זה, וצ"ע. ואם אין הולד כרוך אחריה, אף על פי שדומה לה בגידולה ובמראיתה אין חוששין אף לאיסור ומותר לשוחטן ביום אחד [ש"ך סק"ז בשם רש"ל].

דף כ"ד ע"ב

רבי יוסי בן המשולם אומר השוחט את הבכור עושה מקום בקופיץ מיכן ומיכן ותולש את השער, ובלבד שלא יזיזו ממקומו, וכן תולש את השער לראות מקום מום.

ובשולחן ערוך [סעיף י"ב] פסק, השוחט בהמה ביום טוב אינו רשאי לתלוש הצמר לעשות מקום לסכין אלא מפנהו ומושכו אילך ואילך ואם נתלש נתלש. עכ"ל. דזהו דבר שאינו מתכוין ואינו פסיק רישא. והרמ"א הגיה דמפנהו בידו, דבסכין הוא פסיק רישא דבהכרח שיתלוש, ובעוף פסק בסעיף י"ג כהרמב"ם וז"ל, השוחט את העוף לא ימרוט את הנוצה כדי לעשות מקום לסכין.

דף כ"ה ע"א

התולש את הכנף והקוטמו והמורטו חייב שלש הטאות, ואמר ר"ל תולש חייב משום גוזז, קוטם חייב משום מחתך, ממרט חייב משום ממחק שאני כנף דהיינו אורחיה.

וכתב רבינו הגר"י דלפי זה בעוף של בדה"ב יהיה אסור תלישה משום גוזז, אבל לפי מה שכתב הרמב"ם [פ"ט מהלכות שבת ה"ז] תולש הוא תולדה דגוזז ולא גוזז ממש, וא"כ רק בשבת חייב משום תולדה ג"כ, מה שאין כן לקדשים דבעינן גוזז ממש וזה אינו גם בעוף.

דהוי ליה עוקר דבר מגידולו כלאחר יד וכו' שאני כנף דהיינו אורחיה.

והרמב"ה כתב דהיינו אורחיה דכנף בתלישה אבל תלישה דצמר לאו היינו אורחיה ולא היינו כגוזז. ע"כ. וכתב רבינו הגר"י דנראה דלפי זה אפשר לפרש דלמסקנא דגמרא דמשני היינו אורחיה והוה גוזז ובצמר דלאו אורחיה אינו גוזז, וא"כ ביום טוב מותר משום דלא חשיב מלאכת גזיזה כלל בצמר, והשתא לא צריך כלל לטעם משום דהוה עוקר דבר מגידולו כלאחר יד, דהשתא שפיר חוזרת הגמרא מזה שלא שייך כלל עוקר דבר מגידולו דהוה משום תולדה דקוצר דאינו אלא בגידולי קרקע כשיטת הראשונים, אבל הכא רק משום גוזז בעי למחייב, וכיון דלאו אורחיה לא חשיב גוזז כלל, ומותר ביום טוב. וכתב רבינו הגר"י דלפי זה ניחא מה דפסק הרמב"ם [פ"ג מהלכות יום טוב ה"ג] דמותר ביום טוב, והתוס' נתקשו בזה כיון דכלאחר יד ג"כ אסור מדרבנן, ולפי זה נוכל לפרש דלמסקנת הגמרא לאו משום כלאחר יד אלא דהעיקר החיוב הוא רק משום גוזז, ולא אורחיה אין זה גוזז כלל.

והרמב"ן מפרש דמסוגיא דידן מוכח דתולש לאו משום קוצר הוי, דאין זה אלא בגידולי קרקע והוה תולדה דגוזז, דכן הוא מסקנת הגמרא ע"ש, וטעמו משום דאי הוי קוצר לא היה בו חסרון דכלאחר יד, דכך אורחיה דמלאכת קוצר, ודוקא לגוזז חשיב כלאחר יד, ע"ש.

הרמב"ם [פ"ה מהלכות שבת ה"ג] כתב וז"ל, הקוצר כגרוגרת חייב ותולש תולדת קוצר הוא, וכל העוקר דבר מגידולו חייב משום קוצר. עכ"ל. והקשה רבינו הגר"י דבעוקר דבר מגידולו נראה דחייב משום קוצר דהוי אב

ולא תולדת קוצר, וא"כ למה תולש נקרא תולדת קוצר ולא קוצר ממש, וכתב דע"כ נראה דתולש איירי בדבר שדרכו לקצור, דאז הוי רק תולדת קוצר, אבל העוקר דבר מגידולו הוי כאורחיה בהכי, והוי ממש קוצר, וכתב דלפי זה נראה דבעוקר דבר מגידולו כיון דהוה ממש קוצר א"כ הוא דוקא בגידולי קרקע, דכל שהאב מלאכה הכי הוי אינו חייב אחרת, מה שאין כן כל דחייב משום תולדה אז אף דלא הוי ממש כמותו ולא גידולי קרקע ג"כ חייב, כמו בחולב דהוה תולדה דדש, דכל שהוי תולדה לא בעינן דלהוי כמותו ממש, וא"כ לפי זה לשיטת הרמב"ם ליכא ליחייב משום עוקר דבר מגידולו בתולש את הבהמה מאחר דבעינן דוקא גידולי קרקע.

אלא שאני פרה דלא שכיחא.

והקשה רבינו הגר"י דהכא לאו מדין פרה אסור בגיזה, כי אם מדין קדשי בדק הבית דבה, וא"כ מאי מהני שהיא לא שכיחא מאחר שדין קדשי בדק הבית שבה אסור בה הגיזה. וצריך לומר שלא גזרו רק על קדשי בדק הבית ששמש קדשי בדק הבית, אבל פרה אדומה שם פרה אדומה עליה, רק יש בה דין של קדשי בדק הבית, והואיל ולא שכיחא לא גזרו בה רבנן.

דף כ"ה ע"ב

לא בזה התיר עקביא בן מהללאל, אלא שער בעל מום שנשר והניחו בחלון, ואחר כך מת, בזה עקביא בן מהללאל מתיר וחכמים אוסרין. צמר המדולדל בבכור, את שנראה עם הגיזה מותר, ואת שאינו נראה עם הגיזה אסור.

[יורה דעה סימן ש"ח] הבכור בין תם בין בעל מום אסור בגיזה ועבודה וכיון שהם עדיין בקדושתן לכן אם עבר וגזז או תלשן בידו או אפילו נשר הצמר מעצמו אסורין בהנאה לעולם, לא שנא שמת אח"כ ולא שנא שחטו אח"כ ע"י התרת מומחה, דכיון שנשרו ממנו קודם שהותר נשאר בקדושתן, דאין השחיטה מתרת הצמר הנתלש מחיים, אבל הצמר המחובר בגופו בעת השחיטה הותר ע"י השחיטה כבשרו.

הצמר הנתלש מחיים רק שעודנו על גופו מסובך בשאר הצמר, את שנראה כשאר צמר, והיינו שאינו ניכר שנתלש מהגוף, נותר בשחיטה ואת שאינו נראה כשאר הצמר, והיינו שעיקרו של הצמר הפוך כלפי ראשו והכל רואים שנתלש מחיים אין השחיטה מתירתו, והטעם דמדין תורה הצמר הנושר מעצמו מחיים מותר, ורק רבנן גזרו בזה כדי שלא ישהנו כדי שהצמר ינשור ממנו כל שעה, וכיון דמדרבנן הוא לא החמירו רק כשאינו נראה כשאר הצמר.

והתוספות [כ"ה ע"א ד"ה שער] כתבו דמן התורה גיזת פסולי המוקדשין מותרת, דלגזז אסרה תורה ולא שהגיזה

תהיה אסורה בהנאה. וכן משמע מדברי הרמב"ם [פ"א ממעילה ה"י] שכתב, ואותו השיער שתלש או שנשר וכו' מן הבכור וכו' אסור בהנאה אפילו לאחר שישחטו במומן, גזירה שמא ישהה וכו'. עכ"ל. ובהלכות בכורות [פ"ג ה"א] כתב, אבל כל צמר שנגזז ממנו כשהוא חי ואפילו נשר וכו' ואפילו נשר אחר שנפל בו מום ואפילו אחר שחיטתו וכו' שהרי אותו הצמר שנפל ממנו בחיים באיסורו הוא עומד וכו' וכבר בארנו במעילה שלא גזרו גזירה זו אלא על הבכור וכו'. עכ"ל. וכתב ערוך השלחן לבאר דעתם דהגזירה הוא שתיאסר הגיזה גם לאחר שחיטה, אבל קודם שחיטה מן התורה אסור, וגם במעילה שכתב גזירה כונתו על לאחר ששחטו, וגם דעת התוספות צ"ל כן, וצ"ע.

כי סליק רבין אמרה לשמענתא קמיה דרבי ירמיה, אמר בבבלי טפשאי, משום דיתבי בארעא דחשוכא אמרי שמעתא דמחשכין, לא שמיע להו וכו'.

ולשון זו של רבי ירמיה איתא בכמה מקומות בתלמוד, אמנם כאן ובדומה לה יש להבין, דבשלמא על סברא יכול לומר עליהם טפשאי, אבל כאן מה שייד טפשות במה שלא ידעו את המימרא של אמורא פלוני, או שלא ידעו ברייתא פלונית כדאיתא בזבחים [ט' ע"ב]. ויש לומר דלא על מה שלא ידעו התכזין רבי ירמיה לומר שהם טפשים, אלא על עצם תירוצם, שעל זה אמר שאמרי שמעתתא דמחשכין, שאינם מבינים שאין התירוצ' תירוץ, ובהכרח יש כאן חוסר ידיעה הגורם לקושיא, שכן הרבה פעמים אדם מקשה קושיא שנובעת מחמת חוסר ידיעתו, וכשהוא מקשה את קושייתו תמהים עליו הכל איך לא נתן אל ליבו שחסרה לו ידיעה בענין, דלפי גודל הקושיא מובן בהכרח שיש לו טעות, דוגמת המתעורר בשבת קודש בבוקר ושכח ששבת היום, והרי הוא בקושיא על כל העולם מדוע הם הולכים בבגדי שבת ואינם עושים מלאכה, והרי זה שוטה גמור, שהיה לו להבין שהוא הטועה ולא העולם כולו, וכן הוא כאן על דרך משל.

דף כ"ו ע"ב

עד כמה ישראל חייבין ליטפל בבכור בדקה שלשים יום, ובגסה חמשים יום וכו', אמר לו הכהן בתוך הזמן תנהו לי הרי זה לא יתננו לו, ואם בעל מום הוא ואמר לו תנהו לי שאוכלנו מותר.

[יורה דעה סימן ש"ן] אין נותנין הבכור לכהן מיד כשילוד, שאין זה גדולה לכהן, אלא יטפל בו בעליו עד שיגדיל מעט, ועד כמה חייב הישראל לטפל בו, בבמה דקה לי יום ובגסה נ' יום, ואם אין לו כהן מצוי חייב לטפל בו עד שיודמן לו כהן. ואם א"ל הכהן להבעלים תנהו לי בתוך זמן זה ואני אטפל בו אינו רשאי ליתנו לו, דזהו ככהן המסייע בבית הגרנות, דכיון שהוא תם ואינו יכול עדיין

לאכלו בזמן הזה למה נוטלו, אלא כוונתו שייסייענו כדי שיתן לו כל מתנות כהונה, ועל זה נאמר שיחתם ברית הלוי וגו'. ולכן אם היה בעל מום ואמר לו תוך זמן זה תנהו לי שאוכלנו עתה, רשאי ליתנו לו, ובלבד לאחר ז' ימים דקודם זה אסור באכילה, ולפי זה אם כלו לו חדשיו למאן דמתיר שם לאכלו מיד מותר אף תיכף ללידה.

אם הכהן מסרב מלקבלו מפני שיש בו טורח גדול בזמן הזה לטפל בו עד שיפול בו מום, אינו רשאי, מפני שנראה כמבזה מתנות כהונה, ועל הבעלים עצמם החובה לראות לאיזה כהן מסוגל יותר שיוכל להתגדל שם, כגון שדירתו חוץ לעיר, דכהן שבעיר וודאי קשה עליו לגדלו, וכן כל כיוצא בזה, ואיסור גדול הוא להבעלים כשנותנים לכהן פלוני וכוונתם להקניטו או לנקום ממנו, ואם ידוע שעשה מפני כוונה זו א"צ הכהן לקבלו [ש"ך סק"ד] דלגדולה ניתנה להם ולא לנקמה. ובאור זרוע הגדול [סימן תצ"ז] כתב דמשמע שאין כופין הכהן לקבל, דז"ל, ומספקא לי מזמן זה ואילך אם ישראל אומר לכהן קח את הבכור והכהן אומר איני רוצה ליקח אי כייפין ליה לכהן שיקח על כרחו ויטפל בו עד שיפול בו מום הואיל וישראל אינו חייב ליטפל בו יותר, או שמא יכול כהן לומר לא זכי לי רחמנא מתנות בעל כרחי תניהו לכהן אחר, וכו', ואנרו בתלמוד בפרק טרף בקלפי הצנועין מושכין את ידיהם והגרגרנין חולקין משקל נמי לא שקילנא, אלמא דמקרי צנוע מאן דלא שקיל למתנתא, אם כן משמע שאין כופין אותו, ע"ש.

והטור כתב, ואם הכהן מסרב מלקבלו מפני שיש טורח גדול לטפל בו בזמן הזה עד שיפול בו מום אינו רשאי מפני שנראה כמבזה מתנות כהונה. וכתב שם הפרישה, אבל מבזה ממש אינו הואיל שעושה כן מפני הטירחא. וכתב הדרכי משה שם, ואפילו לפי האור זרוע דפסק דאין צריך לקבל ואין כופין אותו על כך איסורא מיהא עביד.

וכתב ערוך השלחן דוודאי מעיקר הדין אם הכהן אינו רוצה לקבל אפילו וודאי בכור אין כופין אותו לקבל דהרי מתנה קרייה רחמנא, וכי כופין לקבל מתנה, וכמ"ש בשם אור זרוע, וכל הפוסקים אין חולקים בזה רק הרא"ש אומר שהכהן יחוש לנפשו דאחרי שהתורה נתנה לו אין לו לזלזל בזה, אמנם זהו וודאי כשהישראל נותן לו דרך כבוד כציווי התורה, דאז אין לכהן להביטו על טרחתו, אבל כשנראה קצת שנותן לו להקניטו או לנקום ממנו א"צ הכהן לקבל, דבכה"ג לא ציוותה תורה.

כהן עני שיש לו בכור ונותן לכהן עשיר א"צ לקבל [נ"מ בשם מהרא"י] דזה לא ציוותה תורה, ומותר למסור הבכור לגוי שישגיח עליו ולא חיישינן שיטיל בו מום ואם הטיל בו מום הותר [פרישה אות ז' בשם א"ו ותה"ד] וכן פסק הרמ"א [סימן שי"ג], וכתבו שכל כהן שיש סיפוק בידו לטפל בבכורות ואינו מקבל מאד שלא כהוגן עושה, ומהנכון למסור

לכהן שיש לו שדות ודר בחוץ לעיר, דבעיר כשיתגדל יהיה מזיק מפני שאסור לעשות בו איזה מלאכה וממילא שיעשה הזיקות ויבא לידי חילול שם שמים, והעיקר הוא שמחוייב כל מי שיש לו בהמה למוכרה קודם שילדה.

הבכור נאכל שנה בשנה, בין תם בין בעל מום.

הבכור נאכל בתוך שנתו בין תם בין בעל מום שנאמר לפני ד' אלקיך תאכלנו שנה בשנה וכי יהיה בו מום בשעריך תאכלנו, ומאימתי מונה לו, אם תם הוא מונה לו מיום שמיני שהוא ראוי להקרבה, ואם נולד בעל מום מונה לו מיום שנולד והוא שכלו לו חדשיו שנראה לאכילה ביום לידתו, אבל אם לא ידע בוודאי שכלו לו חדשיו מונה לו מיום שמיני, וה"ה אם נולד תם ואח"כ נעשה בעל מום מונה מיום השמיני, שאין מונין אלא משעה שראוי לאכילה ולכן בזמן הזה כשהיה תם אינו בחשבון רק משנעשה בעל מום.

כיצד, נולד לו מום בתוך שנתו רשאי לקיימו כל י"ב חדש. נולד לו מום בסוף שנתו מותר לקיימו ל' יום משעת המום ואף על פי שהוא לאחר שנתו. כיצד, כגון שנפל בו מום בט"ו יום לפני גמר שנתו משלימים לו ט"ו יום אחר גמר שנתו. וכן כשנולד לו מום אחר שנתו אינו רשאי לקיימו אלא עד ל' יום ויאכלנו. וזה שבתוך שנתו מונה י"ב חודש זהו מיום השמיני אף בכלל חדשיו, דכיון שנולד תם הרי לא נראה לאכילה ביום לידתו [ש"ך סק"ד]. ולדעת הב"י והלבוש גם בזה יש חילוק בין כלל ללא כלל, דכן משמע מלשון הטור, אבל מהרמב"ם משמע כהצד הראשון. ושנה של בכור הוא שנת לבנה י"ב חדש מיום ליום ואם היתה שנה מעוברת נתעברה לו ומונה י"ג חדשים.

לפיכך יש לפעמים שהנולד מאוחר שנתו כלה קודם, כגון שנולדו לו שני טלאים אחד בט"ו של אדר ראשון ואחד בר"ח אדר שני, זה שנולד בר"ח כיון שהגיע בשנה הבאה יום ראשון באדר עלתה לו שנה וזה שנולד בחצי אדר הראשון לא עלתה לו שנה עד חצי אדר של שנה הבאה, דכיון שנולד בחדש העיבור מונים אותו לאדר ולא לשבט. ואף על פי שמצוה לאכול הבכור בתוך שנתו בין למזבח בין להדיוט כנ"ל, מ"מ אם עבר על זה ושהה אותו אפילו במזיד לאחר שנתו הרבה מ"מ אינו נפסל אפילו למזבח ואיסורא דעבד עבד, וילפינן לזה מקרא בר"ה [ה' ע"ב].

כתב הרמב"ם [פ"א הי"א], הבכור בזמן הזה עד שלא נראה להראותו לחכם מקיימו שנים ושלוש שנים, ומשנראה להראותו לחכם, אם נולד לו מום בתוך שנתו רשאי לקיימו כל י"ב חדש ואם נולד בו מום לאחר שנתו מקיימו ל' יום. עכ"ל. וכן פסק בש"ע [סימן ש"ו סעיף ט'], ומה שכתב עד שלא נראה להראותו לחכם היינו עד שידמן לו חכם אף שכבר נולד בו המום, ואינו מחוייב לחזור אחר

חכם מרחוק [לקמן כ"ח ע"א תוד"ה עד], וג' שנים לאו דווקא וה"ה יותר וגזומא בעלמא היא. והטור השמיט דין זה, וכתב ערוך השלחן דהטעם נ"ל דהאידינא ליכא מומחה ומתירין ע"י ג' אנשים, וא"כ לא שייך לומר עד שלא נראה להראותו לחכם, ונשאר בתימה על הש"ע והמפרשים שלא כתבו דהאידינא לא שייך דין זה.

תנו רבנן הכהנים והלויים והעניים המסייעים בבית הרועים ובבית הגרנות ובבית המטבחים אין נותנין להם תרומה ומעשר בשכרן, ואם עושין כן חילול, ועליהן הכתוב אומר שחתם ברית הלוי.

ובפשטות חיללו קאי רק על הלויים והכהנים, והענין שהבורא יתוך הפריש לשמו שבט זה שלא יהיה לו חלק ונחלה בעולם הגשמי מצד עצמו ויהיה תלוי רק בו, ואם הוא עושה פעולות ומבזה עצמו כדי שיתנו לו חלק כנ"ל הרי הוא מבזה את עובדי ה' ומראה שכביכול אין הקב"ה יכול לזון את עבדיו ושבט משרתיו, והמתבונן יראה כמה גדולה צריכה להיות מעלת הלויים והכהנים, שהרי הם תלויים בבורא בלבד, וצריכה להיות להם אמונה גמורה ובטחון שלם ולא יעשו שום פעולה בזה, ואם עושים השתדלות בזה הרי הם יורדים מן הקצה אל הקצה להקרא משחיתים ברית הלוי. וזה שכתב הרמב"ם [הלכות שמיטה ויובל פרק י"ג ה"ב], ולמה לא זכה לוי בנחלת ארץ ישראל ובביזתה עם אחיו, מפני שהובדל לעבוד את ה' לשרתו ולהורות דרכיו הישרים ומשפטיו הצדיקים לרבים שנאמר יורו משפטיך ליעקב ותורתך לישראל, לפיכך הובדלו מדרכי העולם, לא עורכין מלחמה כשאר ישראל ולא נוחלין ולא זוכין לעצמן בכח גופן אלא הם חיל השם שנאמר ברכ ה' חילו והוא ברוך הוא זוכה להם שנאמר אני חלקך ונחלתך:

[יג] ולא שבט לוי בלבד אלא כל איש ואיש מכל באי העולם אשר נדבה רוחו אותו והבינו מדעו להבדל לעמוד לפני ה' לשרתו ולעובדו לדעה את ה' והלך ישר כמו שעשהו האלהים ופרק מעל צוארו עול החשבונות הרבים אשר בקשו בני האדם, הרי זה נתקדש קדש קדשים ויהיה ה' חלקו ונחלתו לעולם ולעולמי עולמים ויזכה לו בעה"ז דבר המספיק לו כמו שזכה לכהנים ללויים הרי דוד ע"ה אומר ה' מנת חלקי וכוסי אתה תומיך גורלי.

דף כ"ז ע"א

ואמר שמואל אין תרומת חוצה לארץ אסורה אלא במי שהטומאה יוצאה עליו מגופו, והני מילי באכילה, אבל בנגיעה לית לן בה. אמר רבינא הילכך, נדה קוצה חלה ואוכל לה כהן קטן, ואי ליכא כהן קטן שקלה לה בריש מסא, ושדיא בתנורא, והדר מפרשא חלה אחריתי, כי היכי דלא תשתכח תורת חלה ואוכל לה כהן גדול.

[יורה דעה סימן שכ"ב] חיוב חלה מן התורה אינה אלא בארץ ישראל דווקא וקילא טובא מתרומות ומעשרות דנוהגות בארץ ישראל בין בפני הבית בין שלא בפני הבית אבל חלה אף בפני הבית אינו נוהג מן התורה רק בזמן שרוב ישראל יושבים שם [כתובות כ"ה ע"א], ומדרבנן חייבין בחלה בכל מקום אף בחוץ לארץ,

והכי אמרו במשנה [חלה פ"ד מ"ח], ר"ג אומר שלש ארצות לחלה מארץ ישראל ועד כזיב חלה אחת, מכזיב ועד הנהר ועד אמנה ב' חלות אחת לאור ואחת לכהן, של אור יש לה שיעור ושל כהן אין לה שיעור, מן הנהר ועד אמנה ולפנים ב' חלות, אחת לאור ואחת לכהן, של אור אין לה שיעור ושל כהן יש לה שיעור. ביאור הדברים, שחששו חכמים שלא תשתכח תורת חלה מישראל, ולכן מארץ ישראל ועד כזיב שהוא המקום שכבשו עולי בבל שזה ארץ ישראל גמורה מפריש חלה אחת ונותן לכהן כדין התורה, ומכזיב עד הנהר ואמנה שהוא המקום שכבשו עולי מצרים ולא עולי בבל וקדושה ראשונה לא קדשה לעתיד לבא והיא טמאה כארץ העמים וצריך לשרוף החלה, וכדי שלא יאמרו ראינו חלה נשרפת והטומאה אינה מפורסמת לכן חייבו להפריש חלה שניה לכהן ונאכלת, לפי שהעיקר היא הראשונה ויש לה שיעור והשניה אין לה שיעור, אבל כל חוץ לארץ כיון שעיקרו דרבנן ולא היה מעולם חיוב תורה לכן תקנו ג"כ שתי חלות לאור ולכהן, דלאור הוא בהכרח מפני הטומאה ולכהן כדי שלא תשתכח תורת חלה, ומשום ששניהן דרבנן מוטב להרבות בנאכלות לפיכך של אור אין לה שיעור ושל כהן יש לה שיעור.

ואם תשאל למה בחלה תקנו שתי חלות ולא תקנו כן בתרומה, כתבו התוספות [סד"ה פסק] משום דבחלה יש יותר לחוש שלא לשתכח דשייכא בכל אדם, משא"כ תרומה אינה אלא בבעלי קרקעות.

והרמב"ם עשה ג' חלוקות בחלה כנ"ל, ולעולם צריך בחוץ לארץ שתי חלות, ולכאורה יש לזה סתירה מסוגיין, דאמרו להדיא דאימתי צריך בחוץ לארץ שתי חלות בדליכא כהן קטן, אבל בדאיכא די באחת בלבד ולמה הצריך הרמב"ם שתי חלות תמיד בחוץ לארץ, אמנם באמת אין סתירה דהרמב"ם כתב דין המשנה בעיקר התקנה שתקנו בכל מקום שתי חלות וזהו בדליכא כהן קטן, אבל בדאיכא כהן קטן כתב הרמב"ם בעצמו דין זה וז"ל, חלת חוץ לארץ אף על פי שהיא טמאה הואיל ועיקר חיובה מדבריהם ואינה אסורה באכילה אלא על כהן שטומאה יוצא עליו מגופו והם בעלי קריין וזבין וזבות ונדות ויולדות ומצורעין, אבל שאר הטמאין במגע הטומאות אפילו טמא מת מותרים לאוכלה. לפיכך בין בסוריא בין בחוץ לארץ, אם רצה להפריש חלה אחת מפריש אחד ממ"ח ונאכלת לקטן שעדיין לא ראה קרי או לקטנה שעדיין לא ראתה נדה, וא"צ להפריש שנייה,

וכן אם היה שם כהן גדול שטבל משכבת זרעו או מזיבתו אף על פי שלא העריב שמשו ה"ז מותר לאכול חלה הראשונה וא"צ להפריש שנייה בחוץ לארץ. עכ"ל. וכן פסק בש"ע [סעיף ה'].

אבל לתוספות גם החלוקה השלישית שבמשנה אינה אלא בחוץ לארץ הסמוכה לארץ ישראל, ושם לא מהני כהן קטן, ואפילו טהור גמור אין לאוכלה דמתחזיא חלה דידהו כחלת ארץ ישראל וגזרו שלא לאוכלה כלל ובהכרח להפריש שתי חלות, ומה שאמרו בסוגיין ליתן לכהן קטן זהו בבבל ובמקומות הרחוקין מארץ ישראל דלא אתי לאחלופי בארץ ישראל וגם שיטת הרא"ש כן הוא. אמנם הש"ע לא הביא רק דברי הרמב"ם.

והעירו הראשונים דלפי מה שנתבאר [להראשונים דלא כהתוספות] היה לנו להפריש שתי חלות אחת לאור ואחת לכהן, אבל הוא דבר שלא שמענו שיעשו זאת, וכבר עמדו בזה הראשונים הרא"ש בה' חלה [סימן י'] והר"ש [בפי' המשנה פ"ד משנה ח'] ותוס' חולין [ק"ד ע"א סד"ה חלת] וכן הסמ"ג [עשין מצוה קמ"א], וז"ל הרא"ש, ותמחתי על רוב מקומות באשכנז שאין מפרישין חלה שניה, ויש ליתן טעם, משום דבימי אמוראים היו אוכלים תרומה טהורה בארץ ישראל כי היה להם אפר פרה וכו', אבל האידנא שאין חלה נאכלת בארץ ישראל אף בחוץ לארץ א"צ להפריש חלת הכהן, וכ"כ בה"ג, וחלה בארץ ישראל אין מפרישין אלא אחת ושורפין אותה וכו'. עכ"ל. וכדברי הרא"ש כתב גם הסמ"ג, והתוספות בחולין שם כתבו הטעם לפי שצריך לשומרה מלהאכילה לזרים נמנעו מלהפריש, ע"ש. והרשב"א בפסקי חלה שלו כתב ששמע שעדיין יש מקומות נוהגות בשתי חלות, אבל בכל הארץ ובצרפת אין נוהגין אלא בחלת האור ובלא שיעור.

דף כ"ה ע"א

אחר שנתו אינו רשאי לקיימו אפילו יום אחד, ואפילו שעה אחת, אבל מפני השבת אבידה לבעלים אמרו רשאי לקיימו שלשים יום.

וכתב רש"י, ואי לא משכח כהן שוחטו ומולחו עד שימצא כהן וכו'. והקשה רבינו הגרי"ז דמאי מהני מה ששוחטו, הלא דין שנה בשנה תאכלנו קאי גם על האכילה, ולא רק על השחיטה לחוד, וכבר עמד על זה הרי"ט אלגזי. ולכאורה היה אפשר לומר דמאחר שנשחט הוא תמיד בן שנה ולא יותר, ומשום"ה מותר לאוכלו גם אח"כ, וצ"ע.

והנה לעיל אמרו, שנה בשנה, יום אחד בשנה זו ויום אחד בשנה זו, לימד על הבכור שנאכל לשני ימים ולילה אחד, ע"ש, ובפירוש רש"י כתב וז"ל, דכי שוחטו ביום אחרון לשנתו יכול לאוכלו אותו היום ויום המחרת שהוא משנה שניה דהיינו שני ימים. עכ"ל. ומשמע ג"כ שרק

שקנסו את בעל הבהמה כדי שלא ישהנה ולא יגדל בהמה דקה בארץ ישראל. עכ"ל.

דף כ"ה ע"ב

הנוטל שכר להיות רואה את הבכורות אין שוחטין על פיו, אלא אם כן היה מומחה כאילא ביבנה.

[יורה דעה סימן ש"ב] פירש רש"י דלכן אין שוחטין על פיו דדילמא משום השכר יתיר אף במום שאינו קבוע אלא אם כן היה כאילא שהיה מומחה וחסיד ולא נחשד בכך [רש"י כ"ט ע"א ד"ה כאילא], והשכר קבעו לו חכמים כמה יטול וגם לא יטול רק בפעם הראשון בין שהוא מוצא מום גמור ומתירו ובין שאינו מוצא מום ואוסרו, ואח"כ כשמביאים לו זה הבכור אפילו כמה פעמים עד שמתירו אינו רשאי ליטול יותר [שם תוד"ה תרי] וכ"כ הרמב"ם בפ"ג והטור והש"ע, והרמב"ם הצריך עוד שיהיה מומחה שאין כמותו וכ"כ בש"ע, והטור לא כתב לשון זה, ע"ש. ומה שכתב הרמב"ם לשון שאין כמותו, הוא לפי שנתן במשנה כלל שמי שהוא מומחה כאילא ביבנה יכול ליטול שכר, ומי הוא זה שראה את אילא ויבנה ויכול לומר שהוא כזה או לא, אבל אם הוא בא לומר שהוא המומחה הגדול ביותר מובן מה שאמרו כאילא ביבנה, אמנם לרש"י שהוא תלוי במומחיות וחסידות לא ידענו מה שיעור המומחיות ושיעור החסידות בודאי אין לשער.

והרמב"ם בפירוש המשניות כתב, הנוטל שכר להיות רואה בכורות אין שוחטין על כו', התקינו לו ליטול שכר בתמים ובעל מום כדי שלא יחשדו אותו ויאמרו הבכור הזה תמים הוא אבל מה שאמר עליו שהוא בעל מום כדי שיטול שכר היה, וכן אין נותנים לו רשות ליטול שכר אלא פעם אחת על בהמה זו כדי שלא יאמרו ג"כ שזה הוא בעל מום ולא אמר עליו שהוא תמים אלא כדי שיעמוד אצלו עד שיפול בו מום אחר ויתן לו עליו שכר שני, ולפיכך אינו נוטל עליו שכר שני כל עיקר. ומן ההלכה הזאת יתבאר לך שיש מן הטבחים ששוחטים בשכירות ידוע כשהשחיטה כשרה ואם היתה טריפה אינו נוטל שכר, וזה אינו מן הראוי ואין דין דין זה אלא מי שאין לו חכמה, לפי שהראוי מצד הדת שישחוט בלא שכר או יטול שכר על כל מה שישחוט בין נבילה בין טריפה בין כשירה כדי שלא יבא לידי חשד כמו שהתקינו חכמים ז"ל בבכור. ע"כ. הרי שלא הזכיר וביאר כלל מה הוא ענין אילא ביבנה, ומשמע שעיקר הענין הוא דרך נטילת השכר, אמנם בהלכות בכורות [פרק ג' הלכה ז'] כתב, הנוטל שכר להיות רואה בכורות אין שוחטין על פיו אלא אם כן היה מומחה גדול וידעו בו חכמים שאין כמותו ופסקו לו שכר על הראייה והבכור בין שנמצא בו מום בין שנמצא תמים, ולא יטול שכר על בהמה זו חוץ מפעם אחת ורואה אותה לעולם כל זמן שמביאין אותה כדי שלא יבוא לידי חשד. ע"כ. הרי שתלוי במינוי חכמים והוא בתנאי שידעו

על השחיטה קאי שהקפידה תורה, ואחר ששוחטו כבר בשנתו מותר לאוכלו אחר שנתו, והביא מרש"י תמורה [כ"א ע"ב ד"ה יום אחד] דכתב ששחטו כמצותו בסוף שנתו, משמע דכך הדין דשוחטו ביום אחרון ולא איכפת לנו במה שנאכל יותר משנתו.

השוחט את הבכור ומראה את מומו, רבי יהודה מתיר רבי מאיר אומר הואיל ונשחט שלא ע"פ מומחה אסור. מי שאינו מומחה ורואה את הבכור, ונשחט על פיו הרי זה יקבר, וישלם מביתו.

[יורה דעה סימן ש"י] בכור אף שהיה לו מום קבוע וגלוי ושחטוהו קודם שהראהו לחכם או לשלשה בני הכנסת, אפילו הראהו לחכם אח"כ וראה את המום אינו מועיל ואסור בהנאה וטעון קבורה הבשר עם עורו, ואין חילוק בין שעשה במזיד בין בשוגג, בין שחטוהו הבעלים או הכהן או ע"י אחר, הואיל ונשחט קודם ראיית החכם או ג' בני הכנסת אסורוהו חכמים בהנאה, ומבואר בגמרא טעם הגזירה משום שיש מומים המשתנים אחר מיתת שנראים כמדם ובחיים אינם מום באמת לכן גזרו על כל המומין כדעת רבי מאיר, ואף שהתוספות [ד"ה רבי מאיר] פסקו כר"י וכן דעת ר"ש חפני בטור, מ"מ הבה"ג והרמב"ם והרמב"ן והרא"ש והטור והש"ע פסקו כרבי מאיר.

ולפיכך השוחט הבכור שלא ע"פ מומחה ומכרו וקבל דמים אפילו אכלו הלוקח מחזיר לו המוכר הדמים, ואף על גב דזהו רק איסור דרבנן, ונתבאר לעיל [יורה דעה סימן קי"ט] דבאיסור דרבנן כשאכל אינו מחזיר הדמים אף כשאכלו, והעור טעון קבורה, ואם עשו מנעלים מהעור או דבר אחד קוברים אותם, וכן כשעדיין לא אכלו הבשר טעון הבשר קבורה ויחזיר להבעלים שהם יקברוהו דעליהו דידהו רמי המצוה [ט"ז סק"ג] אלא אם כן הוא חשוד שימכור עוד פעם אחר שיקברנו, ובעלים של בכור הוא הכהן. ופשוט הוא דאם מכר במזיד אין להחזיר לו, דוודאי ימכרנו עוד פעם כמו שעשה בראשונה והכלים שבשלו בו צריכין הכשר.

מי שאינו מומחה וראה את הבכור והתיר לשוחטו ונשחט על פיו יקבר וישלם מביתו, וכמה משלם איתא לקמן [ע"ב] דמשלם רביע לדקה ומחצה לגסה, ופירש רש"י [ד"ה כשהוא] דהוה ממון המוטל בספק דשמא לא הוה מום גמור ולעולם לא היה נופל בו מום ולא הפסידו כלל, או שמא היה מום גמור והפסידו כולו, לכך משלם מחצה, ולא משום דממון המוטל בספק חולקין אלא כך תקנו חכמים בבכור [תוד"ה רביע], ובדקה מחצה מגסה, לפי שאין מגדלין בהמה דקה בארץ ישראל והיה טיפולה מרובה והצילו לכהן מטורח גדול ודי במחצה מגסה [רש"י ד"ה משום], ולפי זה בחוץ לארץ גם בדקה צריך לשלם חצי דמיו. אמנם הרמב"ם [פ"ג ה"י] כתב, וכמה משלם רביע לדקה ומחצה לגסה, ומפני מה לא ישלם כל דמיו מפני

בו חכמים שאין כמותו, וחכמים הם שיפסקו לו שכר קצוב על כך, ולא הוא שיטול כרצונו.

וכתב ערוך השלחן דבזמן הזה דאין מתירים רק ע"פ ג' בני הכנסת ליכא כלל חשדא, וכתב שיש להתיישב למה לא הזכירו זה הפוסקים כלל, וצ"ע. וכתב דנראה דהפוסקים לא ס"ל כפירוש רש"י דטעמא דהנוטל שכרו לראות בכורות אין שוחטין על פיו הוא מטעם חשדא, אלא כמ"ש הרמב"ן בהלכותיו וז"ל, טעמא דהא מתניתין משום דאסור למישקל אגר הוראה ומאן דשקיל מבטל הוראה דיליה ומש"ה אין שוחטין על פיו וכו' ומה שנתנו רשות לאילא היה מחמת שהוא שכר בטלה. ולפי זה שפיר אין חילוק בין מום גלוי למום שאינו גלוי ובין אחד לג'.

וכן כתב לדייק מהרמב"ם שהבאנו, דלמה הצריך שלא יהיה כמותו ולמה הוצרכו לפסוק לו שכר כך וכך, אלא משום דבלא זה היה אסור לו ליטול אם אינו בטל ממלאכתו ע"ז, ולזה צריך שלא יהיה כמותו והכל מביאין אליו, וכן ב"ד פוסקין לו השכר כי היכי דליהוי מוכח דזהו שכר בטיילה שתקנו לו. וגם הטור כתב והוא שיהיה שכר בטלתו ניכרת ואם הוא פועל ומתבטל ממלאכתו כדי לראותו נותן לו שכרו כפועל שיש לו מלאכה כזו שבטל ממנה וכמה הוא רוצה ליקח כדי לישב בטל כך יתן לו. עכ"ל. וזהו כשמביאין הבכור אצלו אבל אם צריך לילך אל הבכור רשאי ליטול בעד טרחת הלוכו כמה שירצה.

דן את הדין, זיכה את החייב וחייב את הזכאי טימא את הטהור וטיהר את הטמא מה שעשה עשוי וישלם מביתו, ואם היה מומחה לב"ד פטור מלשלם.

ובגמרא, א"ר אילעא א"ר כגון שנשא ונתן ביד וכו'. והנה בנשא ונתן ביד הוי זה גזילה ולא מזיק, וכן מפורש ברגמ"ה הכי, והקשה רבינו הגרי"ז דא"כ צ"ע מאי מהני מומחה לב"ד דפטור, בשלמא לענין מזיק אמרינן דזה חשיב אנוס או ברשות, אבל לענין גזילה לא שייך לא אנוס ולא ברשות. וכתב ליישב דהיה נראה כיון דמאחר דהפסק דין קיים ומה שעשה עשוי א"כ לא הוי גזילה כי אם למזיק זה שייך.

דאגע בהו שרץ וכו' שעירבן עם פירותיו.

הקשה רבינו הגרי"ז דלמה יפטר ע"ז אף בהיה מומחה

לב"ד, כיון שאין המגע והעירוב שייך להוראה כלל והוי ע"ז מזיק, ומאי מהני דין מומחה לזה שאין זה נוגע כלל להוראה. וכתב ליישב דהתוספות בסנהדרין [ל"ג ע"ב ד"ה שעירבן] הקשו דהא מטמא ומדמע וכו' בשוגג פטור, ותימצו דהכא שייך האי טעמא דמזיד שלא יהיה כל אחד מטמא וכו' ה"נ דלא יורה וכו', וא"כ על כרחך דכאן מחייבין הוא משום דהמגע שייך להוראה, דבלא"ה כשנדון על המגע בלא ההוראה שלו היה פטור עליה, אלא דמכיון שעשה מחמת הוראתו מחייבין אותו, א"כ בהיה מומחה לב"ד דפטור על ההוראה, היה לנו לחייבו משום מטמא לחוד, וע"ז שפיר מפטר דשוגג הוא, דכל הסברא לחייבו היא רק משום דהוי הוראה והכא דעל ההוראה פטור מטעם מומחה, ומשום מזיק לחוד הלא שוגג הוא ופטור.

ומעשה בפרה שניטלה האם שלה והאכילה ר"ט לכלבים ובא מעשה וכו'.

וכתב רש"י [ד"ה שלא], וחותרין האם שלה ואינה מתה הלכך לאו טריפה היא. ולכאורה מה בכך, הלא י"ח טריפות הלכה למשה מסיני. וכתב רבינו הגרי"ז לבאר דאף דאיכא י"ח הנ"ל, מכל מקום איכא טריפה חדשה דכל שאין כמותה חיה, כמ"ש הרמב"ם [הלכות מאכלות אסורות פ"ד ה"ט], זה הכלל, כל שאין כמוה חיה טריפה, וע"ז הוא דטעה ר"ט עליה מאחר שאינה חיה להחשיבה כטריפה.

דף כ"ט ע"א

הנוטל שכרו לדון וכו' להעיד עדותיו בטיילין להזות ולקדש וכו'.

הקשה רבינו הגרי"ז דהנה לדון וכמו"כ להורות בבכור חשיב ד"ת דילפינן מקרא דמה אני בחינם אבל להעיד ולהזות ולקדש הלא אין שייך דמה אני בחינם, אלא אם כן נאמר דלכל מצוה ג"כ שייכא מה אני בחינם, וצ"ע.

דף כ"ט ע"ב

החשוד להיות מוכר וכו' אפילו מים ומלח.

כתב רבינו הגרי"ז דנראה דכל זה לקנות ממנו דקנסו, אבל לאכול אצלו מותר.